

Dragan GRUJIĆ

MOGUĆNOST I NUŽNOST KOREKTNE INFORMACIJE O “DRUGOME” I VJER- NOST VLASTITOM UVJERENJU - IZ PRAVOSLAVNE PERSPEKTIVE*

Sažetak

U pravoslavnoj tradiciji liturgija se smatra najboljim vjeronaukom zato što sačinjava i izražava unutarnje biće Crkve kao Tijela Kristova i prebivališta Božjeg u Duhu. Tu kršćani ostvaruju zajedništvo među sobom i s prirodom. Liturgija je najbolji odgajatelj u vjeri, jer tu sudionici uče živjeti i govoriti istinu koja je Krist Gospodin. Liturgija govori o drugima po ljubavi i molitvi i ujedno uči prihvaćati druge te o njima govoriti korektno. Školski vjeronauk dobiva pravo značenje po tome što duh liturgije unosi u razred i učenike sprema za život u Crkvi. Autor se raduje što su nakon demokratskih promjena vjernici pravoslavne tradicije počeli revnije sudjelovati u liturgiji te što se učenici osnovnih škola po školskom vjeronauku spremaju za aktivno slavljenje liturgije i svjedočenje Krista. “Svjedočanstvo o Hristu i Crkvi kao zajednici Duh Svetoga, posmatrano i kroz prizmu vjeronauke, ne može biti drugačije nego iz ljubavi i ljubavlju... Ono izvire iz... novog načina života u Tijelu Kristovu”.

Način i mogućnost prenošenja istina hrišćanske vjere, njeno uobličavanje i prilagodavanje određenim metodama (školskih sistema), oduvijek je za Crkvu Hristovu predstavljalo veliki izazov i veliko iskušenje. Tim više, izazov je postajao veći i složeniji samom spoznajom da istine o kojima govorimo, znače i jesu - sami život, i to ne bilo kakav život, nego život u zajednici sa samim Bogom, koji nije i ne može biti predmet puke gnoseologije, već naprotiv gradi se i ima svoje temelje na ličnosnom odnosu. Hrišćanstvo, dakle polazi od toga da je *istina*, za kojom tragamo i koju pokušavamo vjerno sagledati, živjeti i prenijeti dru-

* Predavanje održano na kolokviju *Vjerske zajednice i školski sustav u BiH* na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji 22. studenoga 2003. Sažetke na hrvatskom i engleskom priredio dr. Mato Zovkić. - *Napomena urednika*.

gome, u stvari Ličnost (Gospoda Isusa Hrista). Sam Gospod govori o sebi: "Ja sam Put, *Istina* i *Život*." Ovim riječima objavljeno je duhovno iskustvo Crkve potvrđuje gore spomenuto: da je istina u hrišćanstvu na Istoku doživljena i objavljena isključivo kao ličnosna realnost, a ne kao stvar, pojam, ideja ili princip. Ličnost zbog svega ovoga ne smijemo i ne možemo shvatiti drugačije nego kao *odnos*, odnos svih onih koji traže Gospoda - sa njim samim, kao i živi ličnosni odnos u istini svih bogotražitelja - kroz zajednicu koja jedino može da nas proglasi i potvrdi kao slobodne ličnosti - Svetu Liturgiju. "Poznajte Istinu, i Istina će vas osloboditi", kaže Hristos u Jovanovu Jevandlju 8,32, misleći da je poznavanje Istine identično sa životom u Istini, gdje je samim tim istinsko poznavanje neodjeljivo od pravog života, od živog ličnog zajedništva, koji i ne može biti i ne postoji van Hrista Bogočovjeka.

A upoznati i vidjeti vaskrsloga Hrista - Novoga Adama, koji je pobijedio smrt i grijeh, možemo jedino u Svetoj Liturgiji, ikoni Carstva Nebeskog ovdje na zemlji - u istoriji, kao što nam svjedoči i Sveto jevandlje po Luki u 24 glavi, stih 36. Sv. Liturgija ovim jeste i ostaje sami centar života, iskustva i saznanja Paravoslavne Crkve Hristove, sačinjavajući i izražavajući samo biće Crkve kao liturgično i evharistično. Tvorevina Božja i uopšte sav svijet zamišljeni su stvoreni od Boga da postanu jedna velika *Ikonomija Božija u Hristu* - "*ikonomija blagodati*", po riječima Sv. Apostola Pavla (Ef. 3,2-9), a to znači da postane jedna zajednica svega stvorenog sa Bogom, da postane Crkva, Tijelo Hristovo i Dom Očev u Duhu. Stvoreni kao "*ikonomija*" Božja - stvoren da postane Carstvo Božje, sav svijet i u njemu čovjek imao je svoju liturgiju, imao je i ima svoju funkciju - funkciju ili službu života, koja se sastojala u slobodnoj i ljubavnoj zajednici stvari sa Bogom Tvorcem u Duhu Svetome. Zato je rečeno da se već pri stvaranju svijeta "Duh Božiji dizaše nad vodom", tj. nad cjelokupnom materijalnom tvorevinom - nad svijetom, i da pri stvaranju čovjeka "udahnu Bog u lice njegovo duh životni i postade čovjek duša živa" - u Duhu Svetom. Za razliku od mnogih starogrčkih mitova, danas nam poznatih - koje smo imali priliku da čitamo i analiziramo, u kojima bogovi stvaraju prvo najsavršenija stvorenja, a potom ona prostija i jednostavnija, u Svetom Pismu i hrišćanskom predanju Bog stvara prvo najjednostavnija i prosta bića, a tek nakon toga ona savršenija i veća - među njima i čovjeka kao krunu svih stvorenja i svega stvorenog. Ovakav redosljed stvaranja u Svetom Pismu nije ni slučajna ni izmišljena, već predstavlja samu krunu Božje ljubavi prema svemu stvorenom i prema svoj tvorevini. Čovjek je, kao najsavršeniji i kao "*ikona Božja*" trebao da bude taj kohezioni faktor između svega stvorenog i samoga Tvorca, svo-

jim djelom služenja i prinošenja cjelokupne tvorevine (Sv. Liturgija) onome koji ju je i prizvao iz nebića u biće, i time joj dao postojanje i početak - "Tvoje od Tvojih tebi prinoseći zbog svega i radi svih".

Sabirajući se na Sv. Liturgiji, svako na svome mjestu u svojoj službi, mi činimo živom i konkretnom samu liturgijsku strukturu, koja nije ništa drugo do struktura same Crkve, objavljena iz samoga eshatona kao struktura Carstva Nebeskog. Sjedinjeni mnogi - *u jedno* - u Tijelo Hristovo, kroz svoje službe i svoje prisustvo na datom mjestu, hrišćani ostvaruju ne samo zajednicu između stvorenog i nestorenog - već i između njih samih, kao slobodnih i konkretnih ličnosti. Učestvujući u samom događaju Liturgije, ispunjeni prisustvom samoga Hrista i prožeti blagodaću Duha Svetoga, "sveti" bivaju prosvječeni i obasjani svjetlošću *znanja Hristova*, upoznavši na taj *način i najsavršenije tajne života, vjere i vaspitanja u Hristu*. Ova činjenica je oduvijek na pravoslavnom Istoku bila poštovana, primjenjivana i do dana današnjeg nepromijenjena - *samo učestvovanje u događaju (Sv. Liturgija) jeste i ostaće najbolji vaspitač i učitelj, najbolje mjesto i prilika za učenje o vjeri Hristovoj i njeno praktično primjenjivanje u samom doživljaju Sv. Liturgije*.

Jednostavnije rečeno *Sv. Liturgija jeste najbolji vaspitač i idelano uređena i objavljena vjeronauka*, gdje živeći Hristom - živimo i učimo o svim tajnama i svim pravilima vjere hrišćanske, ne kao i kroz prizmu određene ideologije, već kao *konkretnog načina života*.

Ako možemo reći za sebe da živimo Hristom, onda moramo i svojim djelima i svom svojom ljubavlju prihvatiti i sve one koji grade i čine Tijelo tog istog vaskrslog Hrista - čiji smo i mi udovi i članovi, pa i više od toga - prihvatiti sve one koje je Bog prizvao u postojanje i dao im život, kao što ga je dao i nama samima. Život u Liturgiji jeste proces i konkretno djelo prihvatanja drugoga, uz sve vrline i mane koje taj drugi nosi sa sobom, iskreno saraspinjanje sa drugim i za drugoga, vidjevši i prepoznavši u njemu samu "ikonu Božju" za koju trebamo i moramo da se borimo svim silama. Rečeno terminologijom naslova ovoga rada - vidjeti drugoga očima Hristovim, prihvatiti ga i voljeti bez očekivanja da se ta dana ljubav uzvrati - jeste upravo "dati korektnu informaciju o drugome", poštujući ga i prihvatajući (u kontekstu ličnosnog odnosa izgrađenog unutar jedne evharijske zajednice), ma gdje i na kom mjestu ta informacija bila izrečena ili objavljena.

Primijenjeno u našim uslovima, okolnostima rada i postojanja Crkve Hristove, kao i Njenog odnosa sa drugim vjerskim zajednicama ili vjerskim pokretima, na ovim prostorima - upućuje nas na činjenicu da - biti hrišćaninom podrazumijeva živjeti i govoriti Istinom - i o svakome i na

svakom mjestu govoriti riječima ljubavi Hristove, bez obzira da li te riječi bile izgovorene u Crkvi - sa amvona, u medijima, štampi ili u učionici - na času vjeronauke, pred onima koje je Hristos, zbog njihove nezlobivosti, pozvao da Mu prvi pridu. Govoriti o drugome kroz ljubav i molitvu, sa smirenjem kojem nas uče Sveti Oci Istoka, jeste hrišćanska obaveza i ideal, koji se, bez obzira u kakvim se okolnostima mi nalazili, a samim tim i Crkva koju mi sačinjavamo i gradimo, ne smije ni po koju cijenu biti iskrivljena ili pogažena. Biti u Liturgiji i biti dio Tijela Vaskrsloga, živjeti i raditi da to tijelo bude, ovdje u istoriji, što veće i savršenije, kroz mogućnosti koje su nam date, ostvaruje se samo *kroz vjernost Istini u kojoj se nalazimo* i želji da sve one koji ne pripadaju našoj zajednici - shvatimo i opravdamo - u želji da će takav postupak biti prepoznat i uzvraćen, na radost svih nas koji za taj momenat i trenutak dajemo sami sebe - očekujući da čujemo, i o sebi i o drugima "korektnu informaciju" i korektan stav. A mogućnost da se to zaista i ostvari u djelu je velika i nalazi se, prije svega, u svakome od nas, strpljivo čekajući da se ulaskom samoga Hrista u naše duše i ona oslobodi i izade van. A ako se Hristos negdje i nalazi - nalazi se sigurno u dušama naše djece, polaznika vjeronauke, koji upravo žive i ostvaruju sve dosad navedeno - duboko ukorijenjeni i saživljeni vlastitom uvjerenju, uče se da prihvataju i poštuju drugoga, sa svim njegovim osobinama i različitostima u odnosu na ono što oni jesu. Vjeronauku kao život i kao predmet u našim školama, možemo zbog svega ovoga, sa punim pravom nazvati mjestom "korektne informacije o drugome i vjernosti vlastitom uvjerenju", što nam daju za pravo i sami udžbenici vjeronauke - u kojima je izložena i objavljena, na djeci razumljiv i prihvatljiv način istina o putu kojim treba da idemo, uavršavajući se, kroz njih, u ljubavi i hrišćanskim vrlinama i nastavni plan i program, koncipiran tako - ne da diskriminiše i omalovaži razlike, koje se javljaju u učenju i postojanju drugih vjerskih zajednica na ovim prostorima - već naprotiv da ih afirmiše i predstavi djeci kao ljepotu i različitosti, koju nam je sam Bog dao i otkrio da se preko nje svi spasavamo u religijama i tradicijama kojima pripadamo.

Vjeronauka unutar Crkve Hristove ili kao predmet u našim svjetovnim školama mora da bude postavljena i praktično primijenjena na principima i metodama gore navedenim i iznijetim: Živjeti svaku naučenu lekciju, i svaku istinu o Crkvi i Hristu u konkretnom događaju - Sv. Liturgiji, praktično ispovijedajući Hrista svojim životom i djelom, poštujući i uvažavajući svaku razliku kod "drugoga" pa makar se ona i u potpunosti protivila našim stvovima i načinu života - isto onako kao što su Sv. Oci Crkve Hristove živjeli u svoju vjeru ispovijedali u uslovima i vre-

menu kada nije bilo ni (organizovane) škole, ni mogućnosti da na taj način nešto saznaju ili nauče. Sv. Liturgija je i za njih i nas bila i ostala najbolja i najsavršenija, od Boga, nam dana vjeronauka.

Danas u uslovima i načinu rada u 21. vijeku, pravoslavnim hrišćanima bar kada je riječ o vjeronauci, ne preostaje ništa drugo nego da sve ono što je od samoga Boga, odnosno Njegovog Jedinorodnoga Sina i Gospoda našega Isusa Hrista predano i zaveštano Crkvi, misleći pod tim prije svega na Sv. Liturgiju, sprovedu i održe u djelu - unoseći Sv. Liturgiju u dačke učionice i uvodeći dake, preko tih istih učionica u Crkvu Hristovu - Sv. Liturgiju. Samo na ovaj način vjeronauka dobija svoj prvi smisao i značaj, pravdajući sam razlog zbog koga je i postala i ima i dan danas svoje mjesto i značaj u Crkvi Hristovoj, a preko Nje i u mnogim pravoslavnim zemljama i narodima širom svijeta. Možemo biti sigurni da svi oni koji na ovakav način prime i prihvate pravoslavnu vjeronauku, odnosno ako im se ona na ovakav način predstavi - kao uvod i priprema za život u Crkvi, u Sv. Liturgiji - mogu biti i jesu vjerni nasljednici i učenici Isusovi našega vremena. Da je zaista tako, svjedoče i potvrđuju prepuni hramovi novih sljedbenika Hristovih, koji su možda baš na jednom od časova vjeronauke, po prvi put vidjeli i upoznali Gospoda, a u Sv. Liturgiji zapečatili to "poznanstvo" Tijelom i Krvlju Hristovom i obećanjem doživotne vjernosti, saraspinjanja i savaskrsavanja sa samim Hristom.

Ova želja i "žed" za Raspetim - od slabih pravi jake, od nemoćnih pravi silne, od siromašnih pravi bogate. I ne samo to - ova ljubav koja premašuje granice ljudskog, želi da bude podijeljena i slavljena sa svima ostalima. Kao što Crkva poziva sve i svakoga da uđe i postane njen dio, tako i vjeronauka - kroz i u Sv. Liturgiji, ostvarajući sebe, želi da što veći broj ljudi bude upoznat sa onim što ona nudi, a preko nje i sama Crkva, odnosno sam Bog. Svjedočiti na ovaj način o Hristu, kroz vjeronauku - konkretno, u našem slučaju, u našim svjetovnim školama, jeste identično svjedočenje Hrista o svome Ocu i projavljivanju njegovih djela u istoriji.

A svjedočanstvo Iusovo o svome Ocu, toliko je jasno i uvjerljivo da ga danas poredimo sa samim Jevandeljem, gdje i Sv. Apostol Pavle u poslanici Korinćanima kaže: "svjedočanstvo Hristovo utvrdi se u nama", tj. Jevandelje Hristovo se utvrdi u ljudima, jer se Jevandelje i propovjeda "za svjedočanstvo narodima", i ono jeste to "svjedočanstvo Božje" koje Pavle i ostali Apostoli, a preko njih i svi mi, poslanici na "njivi" Gospodnjoj propovijedamo. Svjedočiti o Hristu, kroz vjeronauku i uopšte, treba da bude poredano sa primjerom Sv. Apostola Pavla koji je na Areopagu među najučtenijim ljudima toga vremena, a koji nisu vjerovali i ispovijedali ono što je on ispovijedao, govorio o nekom - njima, do tad, "nepoznatom"

Bogu, i na taj način ispunio Hristove riječi: “Vi ste moji svjedoci, i svjedočićete me pred ljudima.” Naše, kao i Pavlovo svjedočanstvo, treba da je svjedočanstvo iz ljubavi i o ljubavi, jer se učenici Hristovi poznaju po ljubavi. Svjedočanstvo o Hristu i Crkvi kao “zajednici Duha Svetoga”, posmatrano ako želite i kroz prizmu vjeronauke, i ne može biti drugačije nego iz ljubavi i ljubavlju, jer je samo naše hrišćansko biće dar Boga Ljubavi “koji nas izbavi iz vlasti tame i premjesti u Carstvo Sina - Ljubavi svoje”. Naše, dakle svjedočanstvo kao metoda Crkve - uključujući tu i vjeronauku, izvire iz našeg novog bića i novog načina života u Tijelu Hristovu blagodaću Duha Utješitelja, i zato je to svjedočanstvo, po riječima Svetoga Ap. Jovana, o onome “što čusmo i vidjesmo, što naše ruke opipaše”, tj. svjedočenje o iskušanom i doživljenom.

POSSIBILITY AND NECESSITY OF CORRECT INFORMATION ABOUT “THE OTHER” AND FIDELITY TO ONE’S OWN FAITH - FROM ORTHODOX POINT OF VIEW

Summary

In Orthodox tradition the sacred liturgy is being evaluated as best religious instruction because it builds up and reflects the internal self of the Church as the Body of Christ and the dwelling place of God in the Spirit. Through their liturgy, Christians effectuate their mutual communion and close links with the universe. Therefore, celebrating and taking part in the liturgy is the best way to education in faith, because in this way the celebrants and the participants learn to live and speak the Truth which is Jesus the Lord. At the same time, the liturgy speaks of others through love and prayer, teaching how should Orthodox believers accept the others and speak correctly about them. Confessional religious instruction in state schools gets its authentic meaning as far as it brings the spirit of the liturgy into classrooms and educates the students for proper living within ecclesiastical community. The author rejoices in crowded Orthodox churches after democratic elections in Republika Srpska and in the chance to educate Orthodox children, through confessional religious instruction in state schools, for active participation in the liturgy of the Church and for witnessing to Christ. “Bearing testimony to Christ and Church as the community of the Holy Spirit, seen through the prism of religious instruction, can only take place out of love and through love; ...it takes its source in the new way of living within the Body of Christ.”